

Pedagogická komunikace
Problémové komunikační situace-
nekázeň

Hana Medvedová

- *„Kdybych měl k dispozici hodinu na zvládnutí problému, na němž by závisel můj život, strávil bych čtyřicet minut jeho studiem, patnáct minut jeho analýzou a pět minut jeho řešením.“*

(Albert Einstein)

Definice pojmu

- „Kázeň lze vymezit jako vědomé dodržování zadaných norem chování“. Přičemž je zde velmi důležité neopomínat význam slova „vědomé“ poněvadž porušení normy jakoo takové můžeme trestat pouze, pokud je také uvědomělé. Jedinec tedy musí chápat a rozumět vzorci chování, který se od něj očekává. Od toho slouží mimo jiné také vnitřní řád školy a jeho interpretace žákovi pedagogem.

- *„Latinský výraz pro žáka **discipulus** byl odvozen od slova **disciplína**. Smyslem zkáznění bylo utváření světa kultury jako světa společně pěstěného a rozvíjeného. V jeho základech bylo možno nalézt univerzálnosti, která přispěla k tomu, že se postupně stabilizoval i ideál vzdělance“*

- Nekázeň-formy porušování kázně během hodiny (nejběžnější)
  - neklid způsobovaný mluvením, smíchem, vyskakováním, okřikováním, dohadováním se, posunováním školního nábytku, boucháním knihami a pomůckami, mluvení bez vyvolání, hlučnost, neposlušnost, podvádění, dopisování si s kamarádem, manuální činnosti nesouvisející s vyučováním, nevhodné poznámky, poždůchování spolužáka, útoky slovní na učitele, zesměšňování učitele, pošklebky, odepření poslušnosti, odmlouvání učitelům, ignorování domácích úkolů, odmítání písemných prací

- Mimo hodinu
  - rvačky na chodbách, šikana spolužáků, poškozování zařízení a vybavení školy, drobné (větší) krádeže, záškoláctví, potulky s destruktivním záměrem, trápení zvířat, nevhodné a hrubé chování vůči sobě navzájem i vůči učitelům, neuposlechnutí pokynu

Jaký je Váš názor na vzrůst agresivity v
hodině?

Časová ztráta jako důsledek nekázně

- Kromě konfliktů mezi učitelem a žáky, které nekázeň vyvolává, vzniká taky v důsledku nekázně ve třídě časová ztráta. Je to čas vynaložený pedagogem k tomu, aby žáci ve třídě dávali pozor, byli přítomní pozorností a spolupracovali.

Příčiny nekázně:

- Sám pedagog (mluví nezajímavě, nekontroluje a nehodnotí průběžně činnost žáků...)
- Učební činnost (nepochopitelná, neúčelná...)
- Sociální aspekty (Neuznávání vzdělání jako hodnoty v rodině...)
- Emoční a fyziologické aspekty (Hyperaktivita dítěte, LMD, únava...)
- Plynoucí z prostředí (hluk z ulice, ošklivá třída...)
- Příčiny vyplývající z žákovy osobnosti a jeho vztahu k učení

Hlavní příčiny nekázně na straně žáků

- Příčinami nekázně jsou ze širokého pohledu jevy, které se dají rozdělit na faktory **biologické**, **sociální** a **situační**. Do biologických příčin nekázně spadají nedostatky a odchylky ve stavbě a funkci nervové soustavy žáka, které jsou vrozené nebo vzniklé úrazem. Faktory sociální, jsou jako vliv výchovného působení v rodinném prostředí, celková skupinová dynamika třídy, vliv party, široké komunity a obsah médií. Situační faktory, které ovlivňují kázeň můžeme vymezit na: okamžitou atmosféru třídy, bezprostřední předcházející událost nebo také nudný výklad učitele, který omezuje soustředění žáků. Dalšími faktory, které se podílejí na tvoření úrovně kázně jsou konkrétně např. nedostatečnost rodinné výchovy, nevhodně vedené vyučování učitelem, ladění osobnosti učitele a jeho chování, poruchy chování a poruchy učení a žáků, únava, násilí prezentované v médiích a počítačových hrách, žáci nechtějí akceptovat pravidla, komunikace mezi žáky a učitelem je nefungující.
-

Hlavními příčinami nekázně z hlediska dítěte jsou:

- Větší dávka vrozené agresivity u některých dětí a projevy deviantního chování
- Onemocnění nebo poruchy chování, např. ADHD
- Nedostatky ve výživě
- Nedostatečná výchova v rodině
- Životní prostředí
- Nekázeň ve společnosti
- Negativní vliv mediálního násilí
- Přetíženost dětí nejen ve školní oblasti, ale i mimoškolní

- Delší adaptace dítěte na školní prostředí
- Nuda
- Předvádění chlapců před děvčaty naopak
- Boj žáků o moc
- Vzájemné antipatie mezi žáky nebo mezi učiteli a žáky
- Nevhodné školní prostředí
- Snaha jedince na sebe upozornit

- Školní neúspěch je ploditelem školní nekázně
- Chování některých učitelů

Neverbální projevy spojené s konfliktní situací

Rozeznáváme neverbální projevy, které jsou jakousi předzvěstí možného vzniku konfliktní situace u žáků?

- **Výraz obličeje a očí**
  - červenání
  - uhýbání pohledem
  - pohled očí, vytřeštění očí
  - mimika
  - upřený pohled
  - zúžené zorničky
  - nepříjemný výraz
  - zlý úsměv

• **Motorické jevy**

-gesta

-vztyčený prostředníček

-tiky

-zaťaté pěsti

-šoupání nohama

-napjaté držení těla

-repetitivní pohyby prstů či celých rukou

-divoká gesta

-bouchání do lavice

- **Celkový stav**

- ustrašené jednání

- pocení

- zvýšená intonace hlasu

- rychlé tempo řeči

Postup učitele:

- Pokusit se zjistit příčinu a usilovat o perspektivní změnu (chování žáka-tj. vyjádřit upřímný zájem o žáka, řešit s ním situaci (nejraději mezi čtyřma očima-aby žák „neztratil tvář“), dát žákovi možnost interpretace a zdůvodnění vlastního chování)
- Přímé napomenutí, výstraha, oční kontakt, přistoupení k žákovi, kladení otázek, přestávka ve výkladu, ztišení hlasu, zvýšení hlasu, přímé pokárání-bez emocí a podle závažnosti a ve správný čas (když příliš brzo-špatně, signalizuje to strach učitele z nekázně)

- Tresty-vyloučení žáka z aktivit třídy, zadržení po škole, zakázání oblíbené činnosti, omezení jeho svobody po vyučování (po domluvě s rodiči).
Netrestat prací a opisováním textů (svědčí o bezradnosti učitele)
- Pochvaly-jako výchovný prvek posilující správné chování. Buď pochválit ještě než někdo stihne zazlobit, nebo pak, když se snaží po trestu polepšit, neironizovat a neříkat „*vidíš, že to šlo,*“ a „*to ti to trvalo*“.

- Administrativní postupy (tresty)-veřejné napomenutí, oznámení rodičům, důtka třídního učitele, ředitele, snížená známka z chování, vyloučení ze školy (podmínečné a skutečné), předání přestupku policii

ZÁKLADNÍ PRAVIDLO

- Zůstat klidný a nenechat se vyprovokovat k emočnímu „výbuchu“. Buď navrhnout pro oba přijatelné řešení (zvyšuje autoritu) nebo odložit řešení (získá se čas k pozdější klidné reakci).

Prevence nekázně

- Vytvoření pozitivního klimatu ve třídě dobrý plán vyučovací hodiny
- Průběžná kontrola a hodnocení všech činností žáka, sledovat žáky očima
- Začlenění žáka do práce, aby nezůstal stranou, pozadu
- Když „nestíhá“ pomoci, neopomenout však ostatní, snažit se udržet kompaktnost a kontinuitu vyučovacího procesu-všichni společně

- Neustále motivovat a povzbuzovat zájem-nebude mít čas na nepozornost a nezačne zlobit
- Uvědomit si, že mluvení žáků mezi sebou je prospěšné, je-li ho moc, změnit prostorové uspořádání
- -respektovat, že při samostatných činnostech (skupinové vyučování) je vzájemná komunikace nutná a prospěšná a nevyžadovat naprostý klid – při participativních metodách je „jiná kvalita kázně“

- Kladení otázek-napřed všem, pak vyvolat. (Na otázky typu „co si myslíte o“... a „kdo by chtěl odpovědět“ nebude v pasivní nebo neukázněné třídě nikdo reagovat)
- Respektovat, že dnešní mladá generace již nemá zábrany svých rodičů-bát se zeptat-kdo se zeptá, nemusí být ještě drzý
- Požadavky na žáky musí být formulovány srozumitelně. Nerozumí-li, mávne rukou a vzdá to. Pak přestane sledovat a začne zlobit

- Všímat si projevů neúcty a nekázně-je třeba dát najevo nespokojenost s chováním žáka včas
- Přesazovat žáky, je-li to nutné
- Neztratit nervy-impulsivní jednání učitele a křik nic neřeší, ztratit nervy znamená ztratit autoritu
- Projevit žákovi úctu-zamezuje žákovi ve zlobivých úmyslech (*„byl jsem ve třídě vždy poslední. Stále jsem měl pocit, že mě můj učitel nemá rád a otec si myslí, že jsem hloupý.“* Thomas Edison)

- Nemstít se žákovi trestem nebo známkou, to jen zvýší napětí a odpor k učiteli
- Orientace na kladné rysy a prvky v chování žáka vytváří ovzduší důvěry
- Negativní přístup k žákovi působí podle zákona akce a reakce. Stavět na dobrém!!!!!!!!!!!!!!

3 přístupy k řešení problémů:

- „Popovídání“

Nedirektivní partnerský dialog

(Rozhovor na úrovni dospělý-dospělý)

Učitel vlastně říká: „Myslím si, že si své problémy ochoten vyřešit sám.“ „Respektuji tě jako člověka a mám pro tvé potíže celkem pochopení.“

Technika: Kladte otázky, které jdou k podstatě věci, a
POSLOUCHEJTE: „Co ti připadá nejtěžší...?“

Řeč těla a styl: povzbudivé, přívětivé, naslouchající, akceptující

Pravděpodobná reakce žáka: Spolupráce

- „Pohovor“

Rodičovský přístup

(Rozhovor na úrovni rodič-dospělý)

Učitel vlastně říká:

„Myslím, že k tomu, aby sis vyřešil svoje problémy, potřebuješ trochu přinutit.“

Technika:

Stanovte jasné cíle; řekněte žákovi, jaké může očekávat důsledky, když je nesplní; posuzujte dosahování cílů (což může vyžadovat větší počet rozmluv)

Řeč těla a styl: povzbudivé, přívětivé, naslouchající, akceptující

Pravděpodobná reakce žáka: Poddajnost

- „Ostrá výtka“

Direktivní rodičovský přístup

(Rozhovor na úrovni rodič-dítě)

Učitel vlastně říká: „Jsi mizerný lump a nemám tě rád.“ „Neumíš si sám vyřešit svoje problémy.“

Technika: „TOP“-tělesná blízkost, oční kontakt, položení otázky a (nebo) užijete metodu „přeskakující gramofonové desky“: „Proč jsi ne...?“ „Uvědomuješ si, co se ti mohlo stát?“

Řeč těla a styl: svrchované, příkazující, strohé, odsuzující

Pravděpodobná reakce žáka: podrážděnost, ale poddajnost

Stupňování reakcí

- Při opakovaném projevu je dobré reakce stupňovat. Neopakovat to co už se jednou neosvědčilo-pravděpodobně se to neosvědčí znovu. Následující seznam není možní rozhodně vyčerpávající, každý by si měl vytvořit vlastní seznam, podle kterého by měl v rámci možností postupovat-nezačínat nejhorším trestem-pak už není kam stupňovat.

Reakce na nekázeň

- Podívejte se na žáka
- Hledte mu chvíli do očí
- Jděte směrem k žákovi a nespouštějte ho přitom z očí
- Zůstaňte v blízkosti žáka
- Když hledíte na žáka, zavrňte hlavou nebo se zamračte

(Těchto 5 technik lze užívat, aniž byste přitom přerušovali výklad atd.)

- Zarazte se v řeči a dívejte se na žáka, dokud si toho nevšimne; hledte mu beze slova do očí, pak pokračujte
- Ukažte na žáka (např. během praktických cvičení)
- Jmenujte žáka bez dalšího vysvětlení: „A nyní si, Pepo, probereme další příklad.“
- Položte žákovi otázku týkající se probírané látky
- Požádejte žáka, aby vysvětlil ostatním určitou věc, jíž se právě na hodině věnujete
- Přerušete to, co právě děláte, a požádejte žáka, aby svého chování nechal. Lze to činit před ostatními, nejlepší je to ovšem mezi čtyřma očima
- Provedte totéž jako v předchozím případě, ale zesilte nonverbální tlak-např. stojíte těsně u žáka, vytrvale mu hledíte do očí a doprovázíte svůj pohled mlčením, nasadíte přísný tón.

- Položte žákovi otázku týkající se jeho chování
- Promluvte s žákem po hodině. Zvolte partnerský dialog; stanovte cíle a hodnotte jejich plnění. Opakujte podle potřeby
- „Potrestejte žáka tím, že mu zadáte nějaký nepříjemný úkol, pokud možno takový, který se nevztahuje k práci v hodinách. Ujistěte se, že jej provede sám.
- Pohrozte žákovi, že ho přesadíte
- Přesadte žáka
- Uložte mu povinnost, aby se vám po každé hodině hlásil a ukázal vám svou práci
- Pohrozte žákovi, že jeho chování ohlásíte třídnímu učiteli (řediteli školy) apod.
- Ohlaste jim jeho chování. Oznamujte jim průběžně, jak se žák chová.

- Sdělte to žákovi. (Nebojte se požádat o pomoc zkušenější kolegy. Žádat o radu v žádném případě není projevem selhání.)
- Pohrozte žákovi, že bude sedět odděleně od ostatních
- Když se žákovo chování nezlepší, dále oznamujte jeho chování třídnímu učiteli (řediteli školy) apod.-
dělejte to písemně a dejte na srozuměnou, že si od všeho ponecháváte kopie. Mohou se Vám hodit.
- Seznamte s tím žáka
- Pohrozte žákovi, že požádáte ředitele školy, aby s ním promluvil
- Udělejte to, čím jste pohrozili